Вступ до КНИГИ ЕСТЕР

Події в Книзі Естер відбуваються протягом 10-річного періоду правління перського царя Ксеркса I, чиє єврейське ім'я було Ахашверош. Хронологічно ці події розташовані між шостим і сьомим розділами Книги Езри та відповідають періоду з 483 по 473 роки до н.е. Вавилонська імперія пала, і політична влада над великою територією від Індії до Судану була в руках персів. Безпосереднім місцем дії є палац Ксеркса в одній зі столиць його імперії – Шушанах (Сузах).

Зміст

1 – 3 Загрозливі обставини для народу Божого

Усунення Вашті (1); обрання Естер (2); злий указ Гамана (3)

4 – 10 Загрозливі обставини зірвано

Мордекай звертається до Естер (4); Естер готує прийняття, Гаман будує шибеницю, Мордекая вшановано (5 – 6); Гамана повішено (7); Мордекай видає новий указ (8); виконання указу та започаткування Пуріму (9); слава Мордекая (10)

Головна тема

Хоча в Книзі Естер ніде не згадується ім'я Бога, тим не менш її оповідання висвітлює неймовірну **верховну владу і провидіння** Бога у здійсненні Його волі та цілей, спрямованих на викуплення Його народу. Хоча Бог ніколи не втручається у вільне впровадження людської волі, Він може діяти непомітно, «за лаштунками», проявляючи контроль і турботу про Свій народ. У результаті – виконання Його обіцянки Авраама привести Христа у світ через єврейський народ невпинно просувалося навіть попри загрозу неминучого винищення цього народу.

Спеціальний розділ

БОЖЕ ПРОВИДІННЯ 3

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ 8

КНИГА ЕСТЕР

1:1 аЗазвичай ототожнюється з Ксерксом I (485–464 роки до н.е.)

1:2 аАбо *Сузах*, і так далі в книзі

2:3 аЄвр. *Хеге*

2:6 аТобто, *Єгоякіном*, 2 Царів 24:6 і в інших місцях

3:7 аСептуагінта додає: *щоб знищити народ Мордекая в один день*; Вульгата додає: *коли народ юдейський мав бути знищений*.

bЗа масоретським текстом і Вульгатою; в Септуагінті – *і жереб випав на чотирнадцятий день місяця*.

[3:1] Аргументація скептиків виглядає приблизно так: а) згідно з 1 Самуїла 15, Саул (з допомогою Самуїла) повністю знищив усіх амаликійців, включаючи їхнього царя Аґаґа; б) в Естер 3:1 Гаман (прем'єр-міністр перського царя Ахашвероша) був нащадком Аґаґа. Таким чином, в) обидва уривки, 1 Самуїла 15 і Естер 3:1, не можуть бути правдивими, адже або амаликійців не було повністю знищено, або Гаман не був нащадком Аґаґа.

Як і у випадку з багатьма уявними «розбіжностями» у Святому Письмі, це твердження передбачає більше, ніж те, що насправді можна довести. По-перше, те, що Гаман названий «сином Гаммедата, **аґаґійця**» (Естер 3:1) приблизно через 500 років після смерті Аґаґа, царя Амалику, не обов'язково означає, що Гаман насправді був родичем того самого Аґаґа з 1 Самуїла 15. Це можливо, але його походження від того царя так і не було доведено. Як зауважили Кейл і Деліч у своєму коментарі до Книги Естер:

> Для цього одного імені Аґаґ недостатньо, оскільки в різний час багато людей могли носити ім'я «*аґааґ*», тобто вогняний. У 1 Самуїла 15 ім'я Аґаґ також не є власним ім'ям переможеного царя, а скоріше загальним титулом царів Амалика, як терміни «фараон» і «Абімелек» – для правителів Єгипту та Ґерару... Нічого не відомо про Гамана та його батька, окрім того, що сказано в цій книзі, і всі спроби пояснити ці імена є непевними та недоречними[1].

Дійсно, неможливо довести, що в Естер 3:1 йдеться про ту саму родинну лінію, яку знищили Саул і Самуїл згідно 1 Самуїла 15.

Хоча в цілях апологетики необхідно вказати лише на одну необґрунтовану посилку в аргументації скептиків, щоб уся лінія їх міркування була явно недоведеною, заради істини слід також зазначити й іншу проблему, а саме: ніщо в 1 Самуїла 15 не вказує на те, що тоді загинув кожен амаликієць на землі. Насправді, окрім байдужості Саула до виконання Божого наказу повністю знищити амаликійців, у 15:7 зазначено, яких амаликійців винищив Саул, – «від Хавіли аж до Шура». Чи могли якісь амаликійці жити за межами цього регіону під час війни Саула проти Амалика? Чи могло статися так, що деякі з них могли жити біля кордону тієї місцевості й уникнути битви безпосередньо перед нападом Саула? Чи могло статися, що лише один із тих уцілілих амаликійців був предком Гамана? На всі ці питання цілком можна отримати ствердну відповідь. Насправді лише через 12 розділів після опису тих подій натхненний автор зазначив, що деякі амаликійці були ще живі лише через кілька років після того, як цар Саул напав на них (1 Самуїла 27:8; 30:1; пор. 1 Хронік 4:43).

Коротше кажучи, жодна посилка в аргументації скептиків проти 1 Самуїла 15 та Естер 3:1 не є правомірною. Між цими текстами не існує доведеного протиріччя – лише ще одне недоведене твердження.

[Примітка: відповідь на звинувачення скептиків у тому, що Бог Біблії є злим і жорстоким, наказавши ізраїльтянам вбити незліченні тисячі ханаанців, у тому числі й амаликійців, дивіться на стор. 19 коментарів до Книги Вихід і на стор. 9 коментарів до Книги Ісуса Навина].

3:13 аСептуагінта додає тут текст листа.

4:17 аСептуагінта додає тут молитву Мордекая.

5:1 аСептуагінта додає багато додаткових подробиць у віршах 1 і 2.

БОЖЕ ПРОВИДІННЯ

Провидіння – це спосіб впровадження Божої волі через природні закони, на відміну від чудодійного Божого втручання в людські справи. Чудо – наприклад, ходіння Ісуса по воді, або дана Богом здатність розділити води Червоного моря, як це зробив Мойсей, – є впізнаваним порушенням певних природних законів. Боже провидіння, з іншого боку, видно у випадках, коли Бог діє через природні закони, щоб виконати Свою волю.

Щоб проілюструвати різницю між чудом і провидінням, розглянемо розповідь про похід Санхериба (Сінаххериба) проти земель Юди в 2 Царів 19. Під проводом цього злого царя ассирійська армія оточила Єрусалим і не мала сумнівів, що незабаром розгромить місто. Але цього не сталося, тому що однієї ночі «вийшов Господній ангел і уразив в таборі Ашшура сто вісімдесят п'ять тисяч. Вони встали вранці, і ось усі тіла мертві» (2 Царів 19:35). Цей епізод є яскравим прикладом чудесного втручання Бога в людські справи. Однак іншого разу пророк Мікая попередив Ахаба, царя Ізраїлю, що він загине, якщо нападе на Рамот Ґілеад. Та Ахав проігнорував попередження Божого пророка і вирішив напасти на місто. Під час битви «один влучно натягнув лука і уразив стрілою царя Ізраїля між лусками і між панциром» (1 Царів 22:34). Ахаб помер від того поранення, як і передрік Бог через пророка. Однак смерть Ахаба сталася внаслідок того, що ми б назвали природними подіями, а не чудом.

Іншу відмінність між чудом і провидінням можна побачити в житті Марії та Анни. Згідно новозавітній розповіді про народження Ісуса в Матвія 1:18–25, Марія зачала Ісуса чудесним чином, хоча вона була незайманою. На відміну від цього, народження Самуїла описується інакше. Його мати Анна щиро молилася про сина, і Бог відповів на її молитву. Однак зачаття й народження Самуїла Анною не було результатом чудесного Божого втручання, а відбулося внаслідок її союзу із її чоловіком Елканою (1 Самуїла 1:19–20)[2]. Народження Самуїла є чудовою ілюстрацією дії Божого провидіння.

Протягом всієї історії людства Бог вершив Свою волю через чудесні втручання та провидіння. У багатьох історичних епохах Він використовував і те, і інше одночасно, але в деяких випадках і епохах Він діяв переважно через Своє провидіння і майже не вдавався до впізнаваної чудесної діяльності. Дуже важливо зрозуміти цю істину, оскільки часто можна почути твердження, що якщо Бог творив чудеса в минулому, щоб допомогти Своєму народу, то Він «повинен» робити те саме й сьогодні.

Згідно загального переконання, якщо Бог здатний творити чудеса, то ми повинні бачити їх і сьогодні. Але чому це має бути так? Чи можуть у всезнаючого Бога бути дуже вагомі причини не діяти тим самим чудесним чином, як Він діяв у минулому? Крім того, та сама Біблія, яка розповідає нам про Божі чудеса, також наводить дуже вагомі докази Божої діяльності через Його провидіння. Вимагати, щоб Бог діяв так, як ми наполягаємо, є більш ніж зухвало, особливо з огляду на те, що Він дав нам достатньо інформації про інші способи Своєї діяльності.

Подібні міркування з боку невіруючих чітко видно в історії про професора-атеїста, який під час лекції першокурсникам кидає виклик Богу вбити його. Коли нічого не відбувається, професор сміливо коментує: «Я так і думав», і припускає, що він висловив свою думку. Чи можливо, що існують вагомі причини, чому Бог не вбив професора? Звичайно. Можливо, Бог знає, що в майбутньому той чоловік покається. Можливо, Він знає, що цей професор знайде ліки від раку, і хоча він втратить свою душу, він врятує багато життів. Можливості практично незліченні.

Невіруючі часто кидають християнам виклик зробити чудо як доказ того, що Бог втручається в життя сучасного світу. Однак при цьому вони відмовляються визнати дві важливі істини. По-перше, навіть протягом століть людської історії, коли Бог творив чудеса, Він не втручався, щоб зупинити всі страждання. Люди продовжували хворіти, потрапляти в аварії, ламати кістки, емоційно страждати і помирати. Складається враження, ніби скептики наполягають на тому, щоб Біблія представляла Бога, Який чудесним чином втручається, щоб зупинити всі страждання. Але такого ніколи не було (пор. 2 Коринтян 12:7–10). Чудеса були окремими подіями, призначеними підтвердити істинність слів тих чи інших Божих посланців (див. стор. 15 коментарів до 1 Коринтян). Біблія ніколи не представляла їх як повноцінну відповідь на проблему болю та страждань. По-друге, наполягати на тому, що Бог повинен творити чудеса і сьогодні, значить відмовлятися визнати широко представлену в Біблії тему Божого провидіння. Протягом всієї історії людства одним із головних способів Божої діяльності було задіяння природних законів у Своєму провидінні. Заперечувати це, значить відмовлятися визнати величезну кількість біблійних свідчень.

БІБЛІЯ НА ЗАХИСТІ БОЖОГО ПРОВИДІННЯ

Коли люди думають про Божі чудеса, вони уявляють собі Бога, Який періодично перериває регулярний хід подій і втручається в дію природних законів. Вони сприймають Бога як порушника природного порядку речей, який Він Сам спочатку і встановив і в який надовго не втручається. Це виглядає так, ніби Бог створив космічний акваріум, наповнений рибою, камінцями, підводними спорудами, де можна сховатися, і системою фільтрації води. А Сам Він сидить поза цим акваріумом і терпляче спостерігає за тим, що в ньому відбувається, чекаючи, доки Він не знадобиться, а потім занурює руку в акваріум, щоб додати щось тут або прибрати щось там. Проблема з цим уявленням полягає в тому, що воно зображує систему, яка якимось чином працює незалежно від Бога. І якщо Бог чудесним чином не втрутиться, то система все одно працюватиме добре.

Проте Біблія змальовує картину діяльності Бога у світі, яка значно відрізняється від цієї моделі. На відміну від системи, здатної підтримувати саму себе, яку Бог створив на початку і по суті залишив напризволяще, Святе Письмо навчає, що вся система постійно залежить від Бога. Автор Послання до євреїв пояснює, що Бог поставив Ісуса Христа спадкоємцем усього і що Він зараз «утримує все словом Своєї сили» (1:2–3). Це означає, що Він не просто колись (не тепер) створив і підтримував світ, а що Він **і зараз** все ще «утримує все». Апостол Павло підтвердив цю думку, сказавши про Ісуса: «В Ньому створено все, що на небі й на землі …все через Нього і для Нього створене. Він – раніш усього, і все існує в Ньому» (Колосян 1:16–17). Зауважте, що Ісус не тільки приймав активну участь у процесі творіння, але весь створений світ продовжує «існувати» в Ньому. Важливо визнавати, що Бог від початку створив світ із природними законами, які Він міг ідеально використати у Своєму провидінні протягом людської історії. І використання Ним цих законів для досягнення Своїх цілей не є переривання регулярного ходу подій, оскільки цей регулярний хід подій постійно залежить від Його сили підтримувати його. Отже, у термін «провидіння» закладена постійна Божа підтримка всього всесвіту.

ОСОБЛИВЕ ПРОВИДІННЯ

Загальний промисел Божий підтримує всю природу. Однак зазвичай поняття «провидіння» стосується Божої координації подій для досягнення конкретних бажаних результатів. Це отримало назву особливе Боже провидіння, про яке часто говориться в Біблії, як це видно в житті вірних Йому людей[3]. Різницю між загальним і особливим провидінням можна побачити, порівнявши тексти Матвія 5:45 (де говориться, що Бог «Своєму сонцю велить сходити над злими і над добрими та посилає дощ на праведних і на неправедних») і Римлян 8:28 («Знаємо, що тим, які люблять Бога, котрі покликані за Його передбаченням, все сприяє до добра»). У певному сенсі все життя походить від Бога, і те, що ми можемо зробити наступний вдих, є благословенням Божого провидіння. В іншому сенсі, Бог пообіцяв, що всі події в житті тих, хто любить Його, відбуватимуться таким чином, що вони сприятимуть до їхнього добра в кінцевому підсумку.

Важливо визнати, що Біблія ніде не говорить про Боже провидіння. Існує думка, що Бог подбає про те, щоб Його вірні діти завжди процвітали, мали щасливий шлюб, були благословенні дітьми та жили комфортним і легким життям. Але Біблія говорить про інше. Насправді вона чітко говорить, що ті, хто любить Бога і йде за Ним, часто зазнають серйозних труднощів і випробувань. Павло написав Тимофію, що «всі, хто в Ісусі Христі бажає жити благочестиво, будуть переслідувані» (2 Тимофія 3:12). Яків писав: «Майте велику радість, коли попадаєте в різні випробування, знаючи, що випробування вашої віри розвиває терпеливість» (1:2–3). Петро закликав християн, які зазнавали переслідувань з боку уряду: «Не дивуйтеся вогневі, що трапляється вам для вашого випробування, – наче якомусь дивному випадкові; але радійте, що ви є учасниками Христового страждання» (1 Петра 4:12–13). Навіть Господь навчився послуху через страждання (Євреїв 5:8). Бог не обіцяє, що все, що відбуватиметься в житті тих, хто любить Його, буде добрим. Натомість Він обіцяє, що всі ці події **разом** сприятимуть тому, щоб **кінцевий результат був добрим**.

БІБЛІЙНІ ПРИКЛАДИ ОСОБЛИВОГО ПРОВИДІННЯ

Естер

Оскільки в Книзі Естер ніколи не згадується ім'я Бога, дехто ставив під сумнів її натхненність і належність до канону. Проте ретельний аналіз книги показує, що вона відповідає критеріям натхненності. Той факт, що в книзі не вживається ім'я Бога, є важливим, оскільки події, про які в ній йдеться, надають один із найяскравіших прикладів особливого провидіння в усьому Святому Письмі.

• З усіх дівчат у всьому царстві, які предстали перед царем Ахашверошем, він вибрав єврейку Естер.

• Її двоюрідний брат Мордекай опинився в ідеальному місці, щоб викрити змову проти царя, і його вчинок був записаний в царському літописі.

• Цей запис про похвальний вчинок Мордекая залишався без уваги протягом багатьох днів, поки однієї «випадкової» ночі цар не зміг заснути. Через безсоння він наказав принести царські літописи й почитати йому. І так сталося, що вибраним текстом був як раз запис про викриття змови Мордекаєм.

• Поки цар вирішував, як вшанувати Мордекая, до нього увійшов Гаман, сподіваючись попросити царя повісити Мордекая. Натомість цар наказав Гаману провезти Мордекая вулицями міста з усіма почестями як того, кого цар вирішив вшанувати. А пізніше Гамана повісили на тій самій шибениці, яку він побудував для Мордекая.

Низка ідеально узгоджених між собою подій, які привели до порятунку євреїв, не була випадковістю. Один із найвідоміших уривків у тексті міститься у словах Мордекая до Естер, коли він наставляв її бути мужньою і піти до царя, навіть знаючи, що вона може померти: «І хто знає, чи не на такий час, як цей, ти прийшла до царства» (4:14). Зауважте, що це твердження Мордекая натякає на те, що події, в результаті яких Естер стала царицею, могли бути організовані з певною метою, щоб у неї була можливість врятувати євреїв.

Розглянемо важливий аспект дії особливого провидіння (на відміну від чудес). Коли Бог творив чудеса, в жодного чесного спостерігача не залишалося місця для будь-яких сумнівів. Будь-яка чесна людина, яка була свідком чудес Ісуса або іншого посланця Бога, точно знала, що ці події були результатом безпосередньої дії Божої сили. Однак, коли йдеться про Боже провидіння, Божа діяльність часто стає ясною лише після того, як відбудуться певні події, і навіть тоді буває важко визначити, коли і як саме діяв Бог. Фраза Мордекая «**і хто знає**» добре резюмує цей аспект провидіння. Це ж визнання ми бачимо також у Новому Заповіті. У листі своєму другові Филимону апостол Павло згадав, що познайомився з одним із його колишніх рабів. Цей раб, Онисим, колись утік від Филимона і поки він був «в бігах», він став християнином. І ось Павло відправляв його назад до Филимона із листом, в якому він написав, зокрема: «**Можливо**, він задля цього відлучився на деякий час, щоб ти прийняв його навіки, – вже не як раба, але вище від раба, – як улюбленого брата» (Филимону 15–16).

Вживання Павлом слова «можливо» перегукується з висловом Мордекая «і хто знає». Обидва визнавали, що Бог у Своєму провидінні діє через природні засоби і події. Але вони також визнавали, що при розгляді цих подій неможливо бути до кінця певними, які саме частини їхнього життя та життя інших людей були залучені в діяльність Бога.

Йосиф

Життя та часи Йосифа, сина Ізраїля, займають основну частину з 37 по 50 розділи Книги Буття. Його історія є ще одним яскравим прикладом дії Божого провидіння. Батько любив Йосифа більше за інших своїх синів, тому що він був сином його коханої дружини Рахилі. Через це Яків ставився до Йосифа краще, ніж до його братів, що розпалювало їхню заздрість і ненависть до юнака. До того ж, Йосиф бачив сни, в яких його брати, Яків і Лія вклонялися йому. Це ще більше розлютило його братів.

Одного разу Йосифа послали справитися, чи все добре з його братами, які пасли отари свого батька. Та брати змовилися проти нього, схопили його та продали банді работоргівців, які відвели його до Єгипту і там продали. У Єгипті Йосиф провів багато років у рабстві та у в'язниці, але внаслідок низки видатних подій він став другою найвпливовішою людиною в усій країні. Через суворий голод, який вразив усю землю, брати Йосифа вирушили до Єгипту, щоб купити їжу. Представши перед Йосифом, вони вклонилися йому – як він і бачив у своїх снах. Згодом Йосиф відкрився своїм братам і перевіз усю свою родину в Єгипет. Коли помер їхній батько, його брати боялися, що Йосиф може помститися їм. Вони прийшли до нього і благали простити їх. Йосиф заспокоїв їх і сказав: «Не бійтеся! Хіба ж я замість Бога? Ви задумали проти мене зло, однак Бог повернув це на добро – аби вийшло так, як є сьогодні: щоб прогодувати численний народ» (Буття 50:19–20).

Під час багатьох подій у житті Йосифа було очевидно, що багато людей навколо нього не лише не намагалися допомогти йому, а й не намагалися слухатися Бога. Брати продали Йосифа в рабство. Работорговці безжально продали його до Єгипту. Дружина його господаря обмовила його, і його господар, Потіфар, кинув його до в'язниці. А головний підчаший фараона навіть не згадав про нього цілих два роки, перш ніж сказати про нього фараонові. Очевидно, що люди в житті Йосифа не бачили в цих подіях руки Бога і явно не були співучасниками Божого плану піднести Йосифа. Більше того, багато подій в його житті були несправедливими, неправильними та болісними для нього. Однак Бог організував ці події в житті Йосифа так, що зрештою вони обернулися йому «на добро». Саме так діє провидіння.

ПРОВИДІННЯ ТА СВОБОДА ВОЛІ ЛЮДИНИ

Дослідження божественного провидіння природно призводить до питань про свободу волі людини. Якщо Бог організовує події, щоб досягти бажаних результатів, чи змушує Він людей діяти певним чином? Чи Він відхиляє свободу волі людини, щоб забезпечити потрібний результат Своїх дій через провидіння? Історії Естер, Филимона та Йосифа дають нам відповідь на це питання. Бог використав вибір, який вільно зробили люди в цих оповіданнях, і здійснив Своє провидіння через цей вибір. Бог жодного разу не відхиляв свободу волі людини в минулому, не робить цього тепер і не зробить у майбутньому.

Якщо Бог здійснює Своє провидіння через рішення, які вільно приймають різні люди, це означає, що Він точно знає, що вони виберуть. Дехто може стверджувати, що якщо Бог знає, що вибере людина, то вона вже не вільна робити свідомий вибір, оскільки їй залишається вибрати те, що, як Бог знає, вона вибере[4]. Недолік цього аргументу полягає в різниці між **знанням** і **причинно-наслідковим зв'язком**. Те, що людина може знати про подію, не означає, що вона спричинила цю подію або що особа, яка робить вибір, якось обмежена цим знанням. Короткий уявний експеримент прояснює цей принцип. Припустимо, ви знали, що ваш друг вчора вранці пив каву. А тепер припустімо, що ви можете повернутися в минуле і спостерігати, як він вирішив випити на сніданок каву замість молока. Чи ваше знання про те, що він вибере каву, якось змусило його прийняти це рішення? Зовсім ні. Він міг вибрати каву, тому що йому подобався її смак або хотілося кофеїну. Той факт, що ви знали, що він буде робити, не означає, що він був змушений це зробити або що ваше знання якимось чином вплинуло на його вибір. Так само й Бог знає, що зробить кожна людина. Спираючись на це знання, Він може організувати події таким чином, щоби досягти Своїх цілей через природні обставини.

ЯК СТРАЖДЕННОМУ ДОПОМАГАЄ ЗНАННЯ ПРО ПРОВИДІННЯ

Одна з основних причин вивчення провидіння полягає в тому, щоби долучити цю ідею до загальної відповіді, яка допоможе пояснити, як люблячий, всемогутній Бог може дозволити страждати тим, кого Він любить. Що може запропонувати страждальцю розуміння того, як діє Боже провидіння? По-перше, воно запевняє нас, що Бог ніколи не допустить, щоб будь-яка людина страждала або була спокушена понад свою здатність впоратися з цими стражданнями. Павло пояснив це коринтській церкві так: «Вам випало лише людське випробування. Та вірний Бог не допустить, щоби ви випробовувалися понад міру, але при випробуванні дасть і вихід, аби ви могли його витримати» (1 Коринтян 10:13).

Під час страждань ми іноді відчуваємо, що просто не можемо витримати біль і горе, які нас спустошують. У такі періоди випробувань і труднощів ми повинні пам'ятати, що Бог все ще контролює всесвіт і Він урочисто пообіцяв нам, що ніколи не дозволить нам страждати чи бути випробовуваними понад міру. Хоча нам може здаватися, що ми більше не можемо витримати випробування, які спіткали нас, та якщо Бог всезнаючий і у Своєму провидінні може організувати події людського життя так, щоби здійснити Його задуми, тоді ми можемо знати, що Він дасть нам і сили, які нам потрібні не тільки для того, щоб витримати випробування, але й зрости через наші труднощі. Сила, яку Він надає, може прийти не в тому виді чи не в той спосіб, який ми очікуємо. Це може статися через те, що інші роблять для нас або через те, що ми читаємо в Божому Слові. Це може статися через надихаючу історію, яку ми прочитали в книзі, яку випадково позичив нам друг, або через те, що в нашому житті з'явиться людина, яка страждатиме гірше за нас, і потребуватиме нашої допомоги, спрямовуючи нашу увагу з власного болю на конструктивні способи допомоги іншим людям з їхніми проблемами.

По-друге, вдячність за Боже провидіння може допомогти страждальцю зрозуміти, що Бог може організувати події так, щоби його страждання мали сенс і мету, навіть якщо вони за своєю суттю не є для нас добрими. Один чудовий біблійний приклад цього можна побачити в житті апостола Павла. Після того як він став християнином, його життя стало, м'яко кажучи, багатим на різні події. Він здійснив три тривалі місіонерські подорожі, під час яких часто опинявся у небезпеці. Як він писав церкві в Коринті, його тричі били киями, він тричі зазнавав корабельної аварії, його побивали камінням, євреї п'ять разів бичували його і він провів ніч і день у морській безодні (2 Коринтян 11:22–33). Павло часто був змушений тікати від чиновників і правителів, які намагалися ув'язнити або вбити його.

Одного разу Павла спустили по міській стіні Дамаска в кошику, щоб уникнути захоплення намісником царя (2 Коринтян 11:32–33). Однак зусилля Павла уникнути арешту не завжди були успішними. Одного разу він був ув'язнений і перебував під охороною престижної палацової стражі. Без розуміння дії провидіння, пересічний спостерігач міг би подумати, що ця ситуація могла б мати негативний вплив на самого Павла та його проповідь євангелія. Чому Павло мусив страждати у в'язниці? Чому церква мала страждати через турботу про апостола? Чому його родичі мусили терпіти душевні муки, знаючи, що його ув'язнили несправедливо? І таких

запитань можна поставити безліч. У своєму посланні до церкви у Филипах Павло надає нам деяке уявлення про свою ситуацію: «Хочу, брати, щоб ви знали: те, що зі мною сталося, ще більше пішло на користь Євангелія, оскільки мої кайдани за Христа стали відомі всім іншим та в усьому преторію» (Филип'ян 1:12–13). Зверніть увагу на використання Павлом вислову «ще більше». Тут мається на увазі, що на перший погляд не здавалося б, що в'язниця допоможе справі Христа та проповіді євангелія. Проте виявилося, що хоча Павло був несправедливо ув'язнений і покараний зі злим наміром, Бог у Своєму провидінні влаштував події так, що євангельська звістка ще більше поширилася.

ВИСНОВОК

Бог створив світ і підтримує його словом Своєї сили. Він створив природні закони і постійно підтримує їх дію, щоби мати змогу діяти через них для досягнення бажаних цілей. Упродовж всієї історії людства Він діяв і через провидіння, і через чудеса. Однак той факт, що Він творив чудеса в минулому, не означає, що Він все ще діє, або мусить діяти через них і сьогодні, щоб виконати Свою волю. У Біблії міститься багато прикладів того, як Бог діяв через Своє провидіння у минулому, і як Він обіцяв продовжувати цю діяльність у теперішньому та майбутньому. Розуміння Божого провидіння є життєво важливим аспектом загальної відповіді християнина на страждання у цьому світі. Крім того, концепція провидіння може допомогти тим, хто страждає, знайти сенс і розраду під час страждань.

8:10 аБукв. *синах швидких коней*

8:12 аСептуагінта додає тут зміст письма.

9:25 аБукв. *вона* або *воно*

10:3 аБукв. *насіння*. Септуагінта і Вульгата додають тут сон Мордекая; Вульгата додає ще шість розділів.

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

1. C.F. Keil, and F. Delitzsch (1996), *Keil and Delitzsch Commentary on the Old Testament* (Electronic Database: Biblesoft), updated edition.
2. Більше про це див. Wayne Jackson, "A Study of Divine Providence," https://www.christiancourier.com/articles/105-a-study-of-divine-providence.
3. Cecil May Jr. (2014), *Providence: The Silent Sovereignty of God* (Nashville, TN: Gospel Advocate), стор. 14.
4. Dan Barker (2008), *godless* (Berkeley, CA: Ulysses), стор. 127.